

Wordt er in Polen Vlaams gesproken? - het wonderlijke Wymysiöryś

Het Onze Vader – Ynzer Foter

*Ynzer Foter, dü byst ym hymuł,
Daj noma zuł zajn gywajt;
Daj Kyngrajch zuł dö kuma;
Daj wyła zuł zajn ym hymuł an uf der
aot;*

*dos ynzer gywynlichys brut gao yns
haojt;
an fercaj yns ynzer siułda,
wi wir aoj fercajn y ynzyn siułdigia;
ny lat yns cyn zynda;
zunder kaonst yns reta fum nistgüta.*

*Do Dajs ej
z Kyngrajch
an dy maocht,
ans laowa
uf inda.*

Amen

Artikel 1 van de Rechten vd Mens

*Oly laojt zajn gybün yr frajchajt glajch
myta aondyn laojta.
Dy zajn bysienkt mytum gydechnys an
myt ar zejł an dy zuła zich myt aondyn
bygejn wi bridyn.*

De telwoorden van 1 tot 20

1 - an	11 - alf
2 - cwej	12 - cwelf
3 - draj	13 - dreca
4 - fiyr	14 - fiyca
5 - fynf	15 - funfca
6 - zachs	16 - zachca
7 - zejwa	17 - zynfca
8 - aocht	18 - aochca
9 - naojn	19 - niönca
10 - caon	20 - cwencik

De werkwoorden 'zijn' en 'hebben'

1. sg.	bej	ho
2. sg.	byst	höst
3.sg.	ej	höt
1.pl.	zajn	hon
2.pl.	zajt	hot
3.pl.	zajn	hon

WILAMOWICE – In het diepe zuiden van Polen ligt Wilamowice. Het is een klein stadje met 2700 inwoners. De Tsjechische en Slowaakse grens zijn beide niet ver weg. Toch voelen de oorspronkelijke inwoners zich noch Pool, noch Tsjech, noch Slowaak. Zij noemen zichzelf Vlamingen en spreken een bijzonder dialect.

Het dialect van Wilamowice, het **Wymysiöryś**, wordt tegenwoordig nog maar door een kleine groep mensen gesproken. De jongste spreker is de 50 al gepasseerd. Het Wymysiöryś zal dan ook zeker uitsterven. De laatste sprekers zijn trots op hun dialect, dat ze een taal noemen, maar zien aan de andere kant het nut ervan in een volkomen Poolstalig land niet meer in.

Hoewel het dialect nu dus op sterven na dood is (men schat het aantal sprekers op honderd), was het tot voor de Tweede Wereldoorlog de omgangstaal in Wilamowice, en werd er zelfs literatuur gepubliceerd in het Wymysiöryś.

De bevolking van Wilamowice gelooft graag dat ze van Vlaamse, dan wel Angelsaksische of Friese herkomst is. Haar stad zou zijn bevolkt door Vlaamse wevers, en gesticht door een Vlaamse "Willem". Men ziet erop toe niet voor "Duits" uitgemaakt te worden. De moeilijke geschiedenis van Polen met Duitsland zal hier wel een oorzaak van zijn. De anti-Duitse sentimenten zijn in Wilamowice na de oorlog alleen maar sterker geworden – Auschwitz is slechts enkele kilometers van Wilamowice verwijderd.

De in 1849 geboren **Florian Biesik** (zijn sterfdatum is niet bekend) ontpopte zich als de grote pleitbezorger van het Wymysiöryś: hij schreef gedichten, vertaalde fragmenten uit het werk van Dante, en spande zich in om een standaardtaal te formeren op basis van het dialect. Biesik probeerde te bewijzen dat het Wymysiöryś geen Duits dialect was, maar een uit "**Oud-Vlaams**" ontsproten taal.

Florian Biesik slaagde er uiteindelijk in, enkele op eerste zicht steekhoudende argumenten te vinden om een Vlaamse of Nederlandse origine voor het Wymysiöryś te bewijzen. Een aantal klankverschuivingen die typisch lijken voor het Vlaams, komen ook in het Wymysiöryś voor. Zo is de **ol-** van het Engelse *old* en het Duitse *gold* niet alleen in het Nederlands (oud), maar ook in het Wymysiöryś een **ou** geworden.

Een ander argument zou de de v-klank **w** zijn in woorden als *sylwer* (zilver), *öwył* (avond) en *zyjwa* (zeven), die overeenstemt met de Nederlandse v (de Poolse w klinkt ongeveer als een "Hollandse" w, en is dus met de v te vergelijken). Zowel Duits als Oud-Engels hebben in deze positie een **b**.

Net als in het moderne **Fries** komen in het Wymysiöryś twee hoofdgroepen van werkwoorden voor, een met een stam eindigende op **-a** (*sraeiwa*, *mocha* – schrijven, maken) en een op **-ia** (*trinkia*, *fuylgia* – drinken, horen). Ook dit is voor Biesik een bewijs voor een Angelsaksische of Friese invloed op het Wymysiöryś. De term "Vlaams" lijkt dan ook ruim geïnterpreteerd te moeten worden.

Kritiek op Biesiks conclusies kwam er al snel. De klankverschuivingen konden prima als toevallige overeenkomsten worden beschouwd, en

waren geen bewijs voor een Vlaamse herkomst van het dialect. Diverse taalkundigen wezen op de veel opvallender overeenkomsten met het **Duits**.

Het Wymysiöryś heeft veel woorden met het Duits gemeen, en, belangrijker, de **Hoog-Duitse klankverschuiving** heeft in het dialect gewerkt: "ik" is *ych*, "het" is *es* of *s*, "op" is *uf*.

Biesiks argument dat de **-ia** in werkwoordsuitgangen niet Duits is, berust op een misvatting. In het moderne Duits komt de uitgang weliswaar niet voor, maar oudere vormen van Duits kennen de uitgang zeker: Oudhoogduits *bugjan* voor buigen komt goed overeen met *buygia* in het Wymysiöryś.

De moderne wetenschap zal het Wymysiöryś dan ook beschouwen als een van **Middelhoogduits** afgeleide taalvorm. Door het isolement van Wilamowice heeft de lokale taal zich radicaal anders ontwikkeld dan de overige Duitse dialecten.

Het is uniek omdat het zoveel oude vormen heeft behouden. Toch is het Wymysiöryś niet op alle fronten conservatief. Veel wonderlijke vormen in het Wymysiöryś kunnen als invloed uit het **Pools** worden beschouwd. Net als in het Pools is de *l* in veel posities een bilabiale *w* geworden, gespeld *ł*. Dat het Duitse "alt" in het Wymysiöryś als "oud" klinkt, is niet meer dan logisch – beter zou men spellen: *alt*.

Verder zijn diverse elementen uit het Middelhoogduits in het Wymysiöeryś vereenvoudigd. Waar het moderne Duits voor vrouwelijke woorden een andere genitiefvorm kent dan voor mannelijke en onzijdige woorden (*des mannes* vs. *der frau*) kent het Wymysiöryś alleen nog de verbuiging met *-s*: *s zystys*. In het meervoud komt de oude vorm op *-r* nog wel voor; in zekere zin is dus het oude systeem geherinterpreteerd en is bij genitief niet genus maar getal doorslaggevend geworden.

Dergelijke herinterpretaties van de Middelhoogduitse verbuigingen komen in het Wymysiöryś meer voor. Het dialect is dan ook op veel fronten totaal verschillend van het moderne Duits.

Het opvallendste verschil met het Duits, en ook precies het verschil dat het Wymysiöryś op ons zo exotisch doet overkomen, is de **spelling**.

Het Wymysiöryś is lang niet geschreven geweest, en er is dan ook geen spellingtraditie die teruggaat op het Middelhoogduits. Zelfs klanken die het Wymysiöryś met het moderne Hoogduits gemeen heeft, worden anders gespeld: Duits *ei* staat zo tegenover Wymysiöryś *ae* of *aj*.

Hoewel er geen echt vaste spelling voor het Wymysiöryś bestaat bestaat er sinds Florian Biesik een consensus over de spelwijze. Het uitgangspunt is dat men schrijft zoals men spreekt. De spelling is grotendeels gebaseerd op de Poolse. Voor de eu-klank heeft men zich echter niet op het Pools kunnen baseren, daar deze klank in die taal niet voorkomt - hier leende men dus de *ö* uit het Duits.

Met een minder Poolse spelling zou het Wymysiöryś er voor ons een stuk normaler uitzien. Maar dat is nu juist wat de inwoners van Wilamowice niet willen. Zij spreken geen Duits, geen Pools, en eigenlijk ook geen Vlaams. Zij spreken Wymysiöryś.

Of beter: ze spraken het. Want het Wymysiöryś zal snel verloren gaan. Na de Tweede Wereldoorlog werd het Pools de belangrijkste taal in de stad, en marginaliseerde het lokale dialect. Wie het nog wil horen, moet dus snel zijn...

De verbuiging van "leraar" (mnlk)

nom.	<i>dy siter</i> (sg.)	<i>dy sityn</i> (pl.)
gen.	<i>s sityś</i>	<i>dyr sityn</i>
dat.	<i>ym siter</i>	<i>yn sityn</i>
acc.	<i>a siter</i>	<i>dy sityn</i>

De verbuiging van "zuster" (vrwlk)

nom.	<i>dy zyster</i>	<i>dy zystyn</i>
gen.	<i>s zystys</i>	<i>dyr zystyn</i>
dat.	<i>yr zyster</i>	<i>yn zystyn</i>
acc.	<i>dy zyster</i>	<i>dy zystyn</i>

De verbuiging van "kind" (onz)

nom.	<i>s kynd</i>	<i>dy kyndyn</i>
gen.	<i>s kyndys</i>	<i>dyr kyndyn</i>
dat.	<i>ym kynd</i>	<i>yn kyndyn</i>
acc.	<i>s kynd-</i>	<i>dy kyndyn</i>

Woordenlijstje

<i>klin</i>	klein
<i>grus</i>	groot
<i>tump</i>	doof
<i>fremd</i>	vreemd

<i>foter</i> (pl. <i>fatyn</i>)	vader
<i>muytter</i>	moeder
<i>baba</i>	oma
<i>buöt</i>	baard
<i>huöt</i>	hoofd
<i>hytt</i>	huis
<i>bett</i>	bed
<i>fij</i>	vee

<i>brennia</i>	brengen
<i>buygia</i>	buigen
<i>fuylgia</i>	horen
<i>kyna</i>	kennen
<i>ślöfa</i>	slapen
<i>wysa</i>	zien
<i>gejn</i>	gaan
<i>hon</i>	hebben
<i>wan</i>	zullen
<i>zajn</i>	zijn

<i>cyryk</i>	terug
<i>ana, a</i>	en
<i>ju</i>	ja
<i>ny</i>	nee

**Dit artikel werd geschreven door
Marcel Plaatsman**